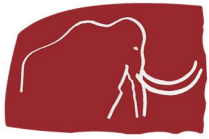

Kuopion luonnontieteellisen museon ympäristökasvatusstrategia

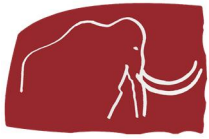

Mari Wikholm
luontopedagogi
Kuopion luonnontieteellinen museo 2015

Kuopion luonnontieteellisen museon ympäristökasvatusstrategia

1. Ympäristökasvatus – olennainen osa luonnontieteellistä museotyötä	3
1.1. Taustalla vanhat perinteet ja lainsäädäntö.....	3
1.2. Ympäristökasvatuksen tavoitteet.....	4
1.3. Arvot ja periaatteet.....	5
2. Ympäristökasvatuksen toiminnalliset painopisteet	6
2.1. Ympäristötietoisuuden vahvistaminen.....	6
2.2. Ympäristöherkkyyden ja -vastuullisuuden vahvistaminen.....	7
2.3. Museo oppimisympäristönä.....	7
3. Yhteistyökumppanit	7
3.1. Sidosryhmät.....	7
3.2. Toimenpiteet.....	8
4. Ympäristökasvatuksen vaikuttavuuden arviointi	8

1. Ympäristökasvatus – olennainen osa luonnontieteellistä museotyötä

1.1. Taustalla vanhat perinteet ja lainsäädäntö

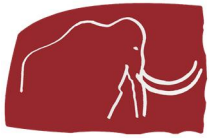
Kuopion luonnontieteellinen museo on Kuopion kaupungin ylläpitämä, hyvinvoinnin edistämisen palvelualueelle sijoittuva organisaatio. Museo sai alkunsa vuonna 1897 Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksen aloitteesta. Alusta alkaen museo on toiminut kaupungin taloudellisen tuen varassa, mutta varsinaisesta museotyöstä vastasivat ensin kuopiolaiset luonnonystävä ja –harrastajat. Vuonna 1968 museo siirtyi kokonaan kaupungin omistukseen.

Luonnontieteellisen museon toimintaa, ympäristökasvatus mukaan lukien, säätelevät monet lait, sopimukset ja sitoumukset. Museolain mukaan museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Museon tulee edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville ja harjoittamalla siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisutoimintaa.

Vastuu Suomen luonnosta kuuluu perustuslain mukaan kaikille. Kunnan on kuntalain perusteella pyrittävä edistämään asukkaidensa hyvinvointia sekä alueensa kestävä kehitystä. Luonnonsuojelulaki puolestaan velvoittaa kunnan edistämään luonnonsuojelua alueellaan. Lisäksi Suomea sitovat monet kansainväliset sopimukset ja suojeluohjelmat, joilla eliölajeja ja niiden elinympäristöjä pyritään suojelemaan. Näistä sopimuksista merkittävimmät ovat vuonna 1992 solmittu luonnon monimuotoisuutta koskeva biodiversiteettisopimus ja vuonna 2010 hyväksytty biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus, johon perustuu Euroopan Unionin luonnon monimuotoisuuden turvaamista koskeva strategia.

Suomessa hyväksyttiin monimuotoisuutta koskeva strategia ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi” ja kansallinen vieraslajistrategia vuonna 2012. Monimuotoisuusstrategian olennaisena osana on ympäristökasvatuksen edistäminen. Tavoitteena on kannustaa kaikenikäisiä ihmisiä, viranomaisia ja elinkeinonharjoittajia muuttamaan toimintaansa kestävä kehityksen suuntaan, mikä osaltaan myös turvaisi luonnon monimuotoisuutta ja siihen nojautuvia ekosysteemipalveluita.

Nämä lait, strategiat ja sopimukset on otettu Kuopion kaupungin monimuotoisuusohjelman pohjaksi. Monimuotoisuusohjelman tavoitteena on lisätä kaikkien kuopiolaisten tietoisuutta Kuopion luonnon erityispiirteistä, niihin kohdistuvista uhkista ja siitä, miten jokainen voi edesauttaa monimuotoisuuden säilymistä.

Kuopion luonnontieteellisen museon päätehtävä toiminta-ajatuksensa mukaan on tarjota välineitä luonnon monimuotoisuuden sekä Suomen luonnon historian ja nykyisyyden ymmärtämiseen. Tavoitteena on dokumentoida, tuottaa ja hallita tietoa luonnon tilan muuttumisesta sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta tutkimuksen, opetuksen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon tarpeisiin. Museon toiminta edistää yhteiskunnan ympäristömyönteisyyttä edistämällä ympäristökasvatusta ja alan harrastustoimintaa.

Museo toteuttaa toiminta-ajatuksensa pedagogista osaa tarjoamalla eri ikäryhmille kohdennettuja näyttelyitä ja ympäristökasvatukseen liittyviä tapahtumia sekä yleistä museon käytön opastusta, julkaisemalla luontoaiheista *opetusmateriaalia* ja tekemällä yhteistyötä oppilaitosten, tieteellisten laitosten ja järjestöjen kanssa. Yleisöryhmistä tärkeimpiä ovat koulu- ja päiväkotikäiset lapset sekä Kuopiossa asuvat aikuiset. Museo kehittyy jatkuvasti käyttäjiensä mukaan ja pyrkii vastaamaan käyttäjäkunnan muuttuviin tarpeisiin.

Ympäristökasvatusta toteuttavat koko museon henkilökunta sekä museokohteiden yleisöyöntekijät. Päävastuun ympäristökasvatuksen suunnittelusta ja toteutuksesta kantaa luontopedagogi.

Kuopion kaupungin museoiden visio

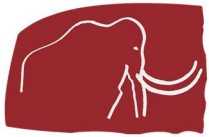
Kuopion kaupungin museot ovat tietoa ja elämyksiä tuottavia, ajassa kiinni olevia monipuolisia kulttuuri- ja asiantuntijalaitoksia sekä yhteiskunnallisia vaikuttajia. [...] Maakunnan johtavina museoina ne ylläpitävät ja vahvistavat ymmärrystä kulttuuriperinnöstä, ympäristöstä, luonnon monimuotoisuudesta ja kuvataiteesta.

1.2. Ympäristökasvatuksen tavoitteet

Luonnontieteellisen museon pedagoginen toiminta perustuu *konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen*, jossa korostetaan kokemuksellista oppimista ja oppijan aktiivista osallistumista jatkuvasti päivittyvän tiedon rakentamiseen. Olennaista on myös vuorovaikutus toisten ihmisten ja oppimisympäristön kanssa. Museon tehtävänä on tarjota *innostava ja havainnollinen informaali oppimisympäristö*, joka mahdollistaa elämyksellisen oppimiskokemuksen ja tiedon yksilöllisen tulkinnan. Museo-opetuksessa kannustetaan käyttämään kaikkia aisteja, tekemään omia havaintoja ja kommunikoidaan muiden ihmisten kanssa.

Museon ympäristökasvatustoiminta pyrkii tuomaan museon sisältöä ymmärrettäväksi ja antamaan elämyksiä sekä lisäämään arvostusta luonnonympäristöä kohtaan. Toiminta pohjautuu *ympäristöherkkyyden, -tietoisuuden ja -vastuullisuuden edistämiseen*. Oppijan omat luontokokemukset ja myönteiset tunne-elämykset luovat pohjan kaikkien näiden osa-alueiden kehittymiselle.

Ympäristöherkkyys tarkoittaa myönteisen, arvostavan ja empaattisen asenteen lisäksi kykyä havainnoida luontoa eri aistein ja huomata pienetkin ympäristömuutokset.

Ympäristötietoisuus tuo havainnointiin ymmärrystä luonnon vuorovaikutusprosesseista ja eri lajien elämän edellytyksistä. Lisäksi ympäristötietoinen ihminen osaa suhtautua kriittisesti saatavilla olevaan tietoon ja tiedostaa kaikkien toimintaan vaikuttavien arvojen merkityksen.

Ympäristövastuullisuus tarkoittaa ymmärrystä omien valintojen seurauksista ja halua toimia mahdollisimman ympäristöystävällisesti. Yhdessä ympäristötiedon kanssa vastuullisuus on omien vaikutusmahdollisuuksien hahmottamista.

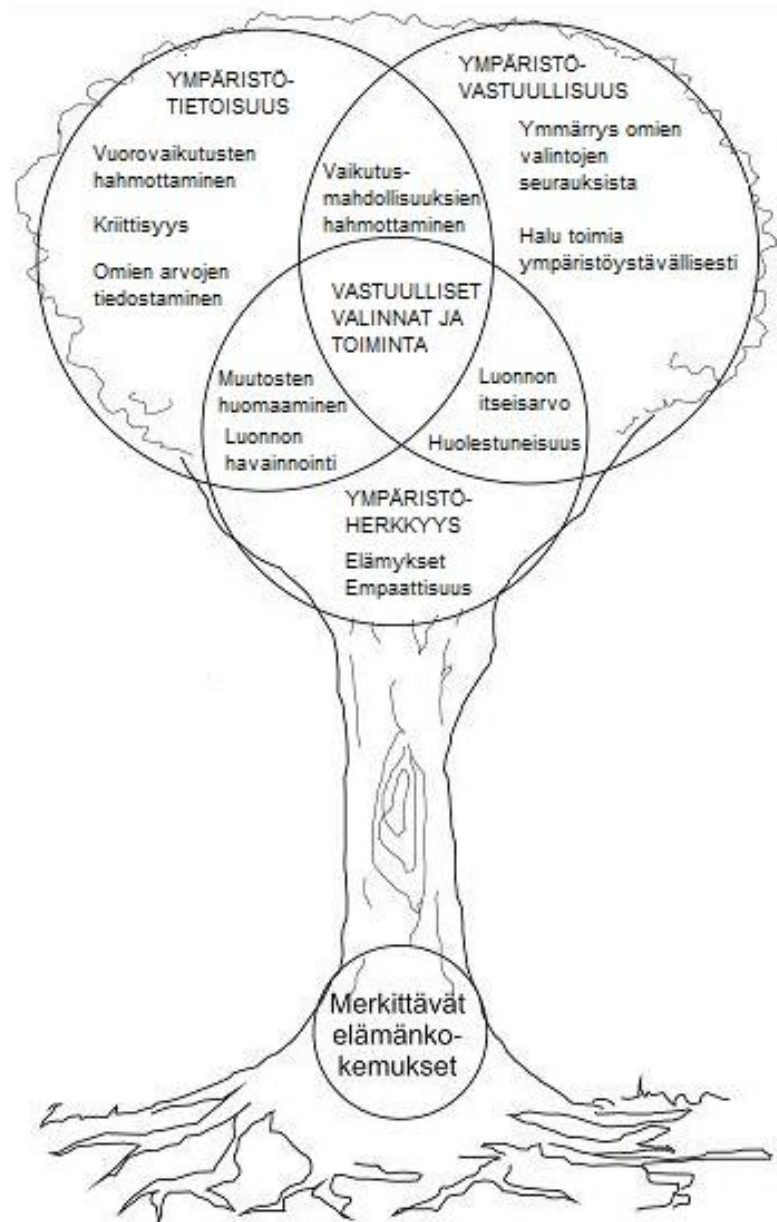
Aidosti kestävä ja ympäristöystävällinen elämäntapa vastuullisine valintoineen edellyttää kaikkien kolmen osa-alueen kehittämistä.

1.3. Arvot ja periaatteet

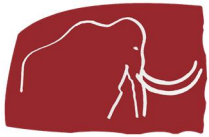
Kuopion luonnontieteellisen museon toiminta tähtää luonnon monimuotoisuuden säilymiseen, kestäväan kehitykseen, tyytyväisiin museon asiakkaisiin, elinikäiseen oppimiseen ja museopalveluiden saavutettavuuteen.

Saavutettavassa museossa monenlaisia yleisöjä palvellaan hyvin. *Asenteellisen saavutettavuuden* tunnistaa lähinnä asiakaspalvelutilanteissa: monenlaisten ryhmien edustajat tuntevat olonsa yhtä tervetulleiksi.

Luonnontieteellisen museon henkilökunnalla on mahdollisuus hakeutua erilaisten yleisöjen kohtaamista parantaviin koulutuksiin.

Lähde: Palmer 1998 ja Cantell 2004. Kuvan muokkaus: Mari Wikholm

Päätöksenteon saavutettavuutta voisi edistää esimerkiksi asiakasraadin ja muiden yleisöpalautemenetelmien kehittämällä, ja näitä toimenpiteitä on suunniteltu muiden Kuopion kaupungin museoiden kanssa.

Viestinnän saavutettavuuteen on panostettu. Viestit ovat selkeitä ja ymmärrettäviä, ja viestintäkanavia on hyödynnetty monipuolisesti. Myös *tiedolliseen saavutettavuuteen* on kiinnitetty huomiota esimerkiksi kääntämällä näyttelytekstejä eri kielille ja jäsentämällä näyttelyn ja opetusmateriaalien tekstit mahdollisimman selkeästi. *Taloudelliseen saavutettavuuteen* vaikuttanevat eniten Kuopion museon porrastetut sisäänpääsymaksut, vuosikorttimahdollisuus ja ilmainen sisäänpääsy alle 18-vuotiaille. Ympäristökasvatustapahtumat ovat pääsääntöisesti maksuttomia.

Ote Kuopion kaupungin museostrategiasta

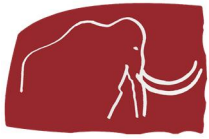
Kuopion kaupungin museot edistävät toiminnallaan vireää ja kehittyvää kaupunkikulttuuria ja laadukasta elinympäristöä. Museot tukevat ja edistävät henkistä, sosiaalista ja fyysistä hyvinvointia sekä kulttuurisesti kestävästä kehityksestä tekemällä monipuolista kulttuuri-, ympäristö- ja taidekasvatustyötä.

Fyysisessä ja aisteihin liittyvässä saavutettavuudessa on runsaasti parantamisen varaa. Luonnontieteellisen museon näyttelyt järjestetään vanhassa Kuopion museo –rakennuksessa, jonka saavutettavuus on heikko. Liikuntaesteiset eivät pysty kulkemaan museossa lainkaan alinta kerrosta lukuun ottamatta. Kuopion museo –rakennuksessa alkaa lähivuosina peruskorjaus, jonka jälkeen rakennus on esteettömämpi. Tällä hetkellä fyysistä saavutettavuutta parannetaan järjestämällä osa ympäristökasvatustapahtumista esimerkiksi pääkirjastossa, jonne liikuntaesteisetkin pääsevät. Myös osa luontoretkeistä järjestetään mahdollisimman helpossa maastossa. Erillisiä museo-opetustapahtumia räätälöidään näkö- ja kuulovammaisille, ja vaihtuviin näyttelyihin valmistetaan aistivammaisten museovierailua helpottavia osioita.

2. Ympäristökasvatuksen toiminnalliset painopisteet

2.1. Ympäristötietoisuuden edistäminen, painopisteenä Itä-Suomen luonto ja lajintunnistus

Ympäristötietoinen kansalainen ymmärtää luonnon prosesseja sekä ihmisen ja ympäristön monimutkaista vuorovaikutusta sekä on tietoinen omista vaikutusmahdollisuuksistaan ympäristön tilaan.

Luonnontieteellinen museo edistää kansalaisten ympäristötietoisuutta tallentamalla ja jakamalla tietoa ympäristön tilasta ja sen muuttumisesta. Näkyvin tiedon jakamisen muoto ovat näyttelyt. Tiedon saavutettavuutta parannetaan suoran yleisötyön avulla, johon kuuluvat henkilökohtaiset asiantuntijapalvelut, näyttelyiden oheistapahtumat (mm. opastukset, työpajat ja luennot erilaisille kohderyhmille sovellettuina) ja luontoon liittyvät oppimateriaalit. Luontotiedon keruun ja jakamisen painopiste on Itä-Suomen luonnon tuntemuksen ja lajintuntemuksen edistäminen.

Luontotietoa jaetaan myös tiedotusvälineiden kautta ja museon verkkosivuilla. Museon verkkosivut uudistetaan v. 2015–2016, ja tulevalle sivustolle liitetään runsaasti Itä-Suomen luonnosta kertovaa aineistoa kaikkien kansalaisten käyttöön.

2.2. Ympäristöherkkyyden ja –vastuullisuuden edistäminen, painopisteenä luontoharrastus

Kansalaisten ympäristöherkkyys ja –vastuullisuus ovat yhteiskunnan kestävä kehityksen edellytyksiä. Ympäristöherkkyys on myönteisen ja empaattisen asenteen lisäksi kykyä havainnoida ympäristöä ja huomata siinä tapahtuvat muutokset. Ympäristövastuullisuus puolestaan on pyrkimystä toimia ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Keskeistä on omien tekojen ympäristövaikutusten ymmärtäminen.

Omakehoitaiset, positiiviset luontokokemukset ovat olennaisia ympäristöherkkyyden ja –vastuullisuuden kehittymiselle. Siksi luontoharrastuksen edistäminen on merkittävä osa luonnontieteellistä museotyötä. Tärkein menetelmä on elämyksellisten ja innostavien luontoretkien järjestäminen eri kohderyhmille räätälöityinä. Kiinnostuksen herättämiseen kiinnitetään erityistä huomiota myös näyttelyissä ja niiden oheistapahtumissa.

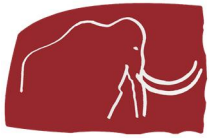
2.3. Museo oppimisympäristönä

Luonnontieteellisen museo-opetuksen yhtenä tavoitteena on tutustuttaa kävijät museoon tiedonlähteenä ja oppimisympäristönä. Kävijöitä rohkaistaan vierailemaan näyttelyissä ja tapahtumissa sekä käyttämään museon asiantuntija-, verkko- ja muita palveluita. Erillistä ”Museo oppimisympäristönä” –koulutusta tarjotaan opettajille ja varhaiskasvattajille.

3. Yhteistyökumppanit

3.1. Nykyiset sidosryhmät ja toimintamuodot

Museo-opetukseen ja ympäristökasvatukseen osallistuu koko Kuopion museokeskuksen henkilöstön kanssa, kukin oman tehtävänsä puitteissa. Yhdessä kaupungin muiden museoiden pedagogisen henkilökunnan kanssa suunnitellaan ja kehitetään museo-opetustoimintaa museolehtorin johdolla ja toteutetaan yhteisiä museo-opetustapahtumia.

Alueen oppilaitokset ja päiväkodit ovat erityisen tärkeitä yhteistyökumppaneita. Näille tahoille tiedotetaan kaikista ympäristökasvatukseen liittyvästä toiminnasta. Opettajille järjestetään lisäksi omia koulutuksia museon hyödyntämisestä oppimisympäristönä.

Läheisiin yhteistyökumppaneihin kuuluvat myös kaupungin ympäristönsuojelupalvelut ja kaupunginkirjasto. Ympäristönsuojelupalveluiden kanssa keskitytään erityisesti kesäretkien ja talkoiden organisoimiseen. Yhteistyö kaupunginkirjaston kanssa painottuu ympäristöaiheiseen viestintään ja yhteisten tapahtumien järjestämiseen.

Ympäristökasvatuksen muita toimijoita Kuopion alueella ovat järjestöt (esim. Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys, Pohjois-Savon Sieniseura, Lintuyhdistys Kuikka) ja asiantuntijaorganisaatiot (esim. Geologian tutkimuskeskus, Metsähallitus). Näiden toimijoiden kanssa suunnitellaan ja toteutetaan vuosittain useita ympäristökasvatustapahtumia eri kohderyhmille.

3.2. Yhteistyön kehittäminen

Yhteistyötä oppilaitosten ja päiväkotien kanssa tiivistetään. Opettajille järjestetään toiveiden ja tarpeiden mukaista luontoaiheista koulutusta. Haaveena olisi myös aloittaa kummiluokkatoiminta, joka toisi kaivattua pitkäjänteisyyttä ja vaikuttavuutta museon ympäristökasvatustoimintaan.

Toimintojen vahvistamiseksi on tärkeää edistää alueellista ympäristökasvatustyötä. Itä-Suomen muiden ympäristökasvatustoimijoiden kanssa verkostoidutaan tiiviimmin. Lisäksi selvitetään, voisiko Kuopion luonnontieteellinen museo toimia alueellisen ympäristökasvatustoiminnan koordinaattorina.

4. Ympäristökasvatustoiminnan vaikuttavuus

Kuopion kaupungin museotoimintaa seurataan vuosittain. Tietyt tulokset raportoidaan kaupungille ja Museovirastolle sekä Opetus- ja kulttuuriministeriöön. Ympäristökasvatustoiminnan osalta merkittävimpiä lukuja ovat luonnontieteellisen museon näyttelykävijöiden ja ympäristökasvatustapahtumiin osallistuneiden määrä, verkkosivuston kävijät sekä näkyvyys tiedotusvälineissä.

Näyttelyiden ja ympäristökasvatustoiminnan onnistumista osallistujan näkökulmasta arvioidaan asiakaspalautteen perusteella. Varsinaista asiakastutkimusta suunnitellaan toteutettavaksi Kuopion museon peruskorjaushankkeen yhteydessä, jotta tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää uuden perusnäyttelyn suunnittelussa.

Ympäristökasvatuksen laadullista vaikuttavuutta – ihmisten ympäristötietoisuuden ja –myönteisyyden kehittymistä – on vaikea arvioida. Laadullisen vaikuttavuuden selvittämiseen tarvittaisiin pitkäaikainen seurantatutkimus, joka vaatisi huomattavia resursseja.